

Előszó a lengyel kiadáshoz

Minden szerző számára nagy esemény, ha munkája idegen nyelven megjelenik. Számomra azonban – ezen az általános jó érzésen túlmenően – különlegesen nagy örömet szerez, hogy ezúttal lengyel nyelven adják ki önéletrajzomat. Sokszor elmondják Magyarországon is, Lengyelországban is, milyen sok és erős szál fűzi össze a két nemzetet. Saját életem és szellemi fejlődésem is példája ennek az összetartozás-érzésnek.

Az 1955-1956-os években írtam meg kandidátusi értekezésemet, amely később „Overcentralization in Economic Administration” címen jelent meg. A könyv visszhangja megoszlott. Magyarországon először, még a forradalom előtt, lelkes egyetértéssel fogadták, majd a forradalom leverése után az újraéledt represszió súlyos szavakkal bélyegezte meg. A könyv megjelent angolul is és a nyugati közgazdászok körében nagy feltűnést keltett. Magyarországon kívül egyetlen ország volt a kommunista Kelet-Európában, amelyben recenzió jelent meg a könyvről, nem is a későbbi angol, hanem az első magyar kiadás alapján és ez éppen Lengyelország volt.. Ma sem tudom, ki volt a magát J. W. monogrammal aláíró szerző, aki a könyvről a *Zycie Gospodarcze* 1957. május 26-i számában többek között ezt írta: „Kornai könyve a gazdasági vezetés túlzott központosításának klinikai kórképe... A féltések diszkreditálása, precíz gazdasági és politikai elemzés ... ez teszi Kornai munkáját értékké más országok olvasói számára is.” Akkor éltem át első ízben az igazságot szomjasan kereső magyar és a lengyel kutatók közötti szellemi közösség érzését.

Self-educated közgazdász vagyok. A forradalmat követő első, legnehezebb években magamat képeztem ki, a politikai üldöztetés, rendőri zaklatás nehéz éveiben, az akadémiai állásból kiebrudalva könyvekből próbáltam megtanulni mindazt, amit jó tanárok oktatnak egy nyugati egyetemen a közgazdász diáknak. Először németnyelvű műveket olvastam. Amikor hozzákezdtem az angol nyelv megtanulásához, az első munka, amelyen szótárral a kézben, mondatról-mondatra végigrágtam magam, Oscar Lange-nak, a nagy lengyel közgazdásznak a szocializmus elméletéről írott klasszikus tanulmánya volt. Meghatározó intellektuális élményt adott a számomra.

Oscar Lange és Michael Kalecki munkái jelentették a szellemi fejlődésemre gyakorolt első lengyel hatásokat. Legelső nyugati utamon, 1963-ban a lengyel származású, nemrég Nobel-díjat kapott Leo Hurwicz nagy figyelemmel és hozzáértő tanácsokkal állt mellém. Később írásban is eszméket cseréltünk, személyesen is sokszor találkoztam lengyel kollegákkal, főként azokkal, akik – hozzám hasonlóan -- a piaci irányultságú reformokon

gondolkodtak, a matematika korszerű eszközeit kívánták felhasználni a közgazdasági elemzéshez, és a közgazdaságtan elméletéhez próbálták munkájukkal hozzájárulni.

A legtöbb könyvem, amelyet idegen nyelven publikáltam, megjelent lengyel nyelven is. Sokszor jártam ebben az országban. Nagyszerű érzés volt azt tapasztalnom, hogy a szellemi hatás két irányú. Nem csak én tanultam a lengyel közgazdászoktól – és hozzátehetem: a lengyel szociológusoktól, filozófusoktól és íróktól, költőktől, filmművészeketől. Úgy éreztem, hogy munkáim visszhangot keltettek a lengyel olvasók körében. Az önéletrajzban éppen egy krakkói szociológus szavait idézem, aki kijelentette: az „Economics of Shortage” c. könyvem elolvasása teljesen megváltoztatta világnézetét.

Ennek a számomra oly sok örömet hozó kapcsolat-sorozatnak a betetőzése „A gondolat erejével” c. könyvem lengyel kiadása. Hiszen itt most nem egy közgazdasági gondolat vagy egy gazdaságpolitikai folyamat elemzésével jelentkezem, hanem az életem történetét tárom az olvasó elé. Remélem, a lengyel olvasó is méltányolni fogja, hogy őszintén mondom el életem eseményeit. Megírom, mit gondoltam egyik vagy másik művemről, amikor megírtam – és mit gondolok róla most. Arra törekszem, hogy belehelyezzem saját történetemet a történelmi események környezetébe, anélkül azonban, hogy áthárítanám a magam életéért érzett felelősséget a társadalmi körülményekre.

Izgatottan várom, hogyan reagál majd a lengyel olvasó a könyvemre. Bármi lesz is a visszhang, a találkozás pusztán lehetőségéért is hálás vagyok a könyv kiadójának: Wydawnictwo Naukowe Scholar, fordítóinak: Sebastian Szymanski and Jan Okuniewski és szerkesztőjének, Lukasz Zebrowskinak.

Budapest, 2008. május.

Kornai János